

УДК 338.432:314.018:351

Хомин О.Й., к.е.н., доцент[©]*Львівський державний університет внутрішніх справ*

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕМОГРАФІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

В статті окреслені основні напрямки інноваційної діяльності в агропромисловому комплексі в системі забезпечення демографічної безпеки. Визначені передумови інноваційного розвитку в АПК, що впливають на стан демографічної безпеки. Запропонований комплекс заходів інноваційної діяльності в системі забезпечення демографічної безпеки (удосконалення трудового потенціалу, якості продукції, структури зайнятості).

Ключові слова: демографічна безпека, демографічні небезпеки, демографічна загроза, інноваційний розвиток, трудовий потенціал, якість продукції, модернізація структури зайнятості, система забезпечення демографічної безпеки.

Постановка проблеми. Сучасний стан агропромислового комплексу має недоліки, які можна трактувати як загрози демографічній безпеці держави.

Кризовий стан демографічної ситуації в країні характеризується низьким рівнем народжуваності, зниженням тривалості життя, погіршення стану здоров'я та старінням населення, значною диференціацією рівня демографічного розвитку регіонів, негативними наслідками міграційних процесів.

Демографічна безпека – це стан захищеності життєво-важливих інтересів держави, суспільства та людей, що проживають на певній території від внутрішніх і зовнішніх загроз, який призведе до розширеного відтворення населення (безперервного відновлення його чисельності та структури через зміну поколінь).

Стан демографічної безпеки визначається характером небезпек і загроз. Демографічні небезпеки – це можливість виникнення умов економічного, соціального, природного та техногенного характеру, за наявності яких можуть виникнути несприятливі події, що в свою чергу призведуть до негативних процесів на певній території. Небезпека виникає при умові специфічного поєднання певних небезпечних факторів, за наявності яких відбуваються несприятливі події та процеси.

Демографічна загроза – це можливість чи неминучість виникнення економічних, соціальних, природних або техногенних явищ в межах даної

території, що призведуть до небажаних подій які можуть завдати шкоди здоров'ю населення даної території, призвести до матеріальних і фінансових збитків населення, спричинять смерть людей та інше [1, с.15].

Світова криза загострила питання забезпечення продовольством країни та залежності від імпорту. Вагомим стає питання збільшення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції та переходу сільського господарства на інноваційний шлях розвитку. Передумовами інноваційного розвитку в АПК є:

- кризова ситуація розвитку сільських територій;
- збільшення розбіжностей в рівні життя сільського та міського населення;
- невирішені питання зайнятості сільського населення;
- невідповідність наукового потенціалу у технічному та технологічному забезпеченні сільського господарства відповідно до нових вимог;
- проблеми самозабезпечення, незалежності, достатності та доступності продуктів харчування для населення країни;
- проблеми з забезпеченням високої якості продукції сільського господарства.

При збереженні згаданої ситуації можливості розвитку АПК будуть значно обмежені. Загрозливого становища набудуть відтворення природного, економічного, кадрового та матеріально-технічного потенціалу сільського господарства, які безсумнівно впливають на стан демографічної безпеки держави.

Аналіз останніх досліджень. Велика кількість праць вітчизняних і зарубіжних економістів: Б. Батюка, А. Гальчинського, В. Гейця, В. Гриньова, С. Дем'яненка, С. Дорогунцова, З.Зубця, С. Ілляшенко, А. Кінаха, Л. Кузьменко, П. Лайко, Л. Масловської, П. Мельника, П. Музики, В. Покотилової, О. Попова, Л. Рейкова, В. Рижих, В. Семиноженка, Д. Стеченко, Д. Стігліца, С. Тивончука, О. Шнипко та інших присв'ячені питанням інноваційної діяльності в агропромисловому комплексі. Але у них не в повній мірі розкрито питання інноваційної діяльності в АПК в системі забезпечення демографічної безпеки. Тому доцільно приділити увагу його розгляду.

Мета статті. Визначити передумови та основні напрямки інноваційної діяльності в агропромисловому комплексі в системі забезпечення демографічної безпеки. Сформулювати комплекс заходів інноваційної діяльності АПК в системі забезпечення демографічної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Починаючи з 2010 р. наша держава взяла курс на модернізацію, основні завдання та принципи якої визначені в президентській Програмі економічних реформ «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава». В ній пріоритетним напрямком визначено гуманізацію розвитку (збільшення соціальних

інвестицій у людський капітал, формування сучасної інфраструктури життєзабезпечення) [2, с. 175].

Забезпечення демографічної безпеки можна досягнути завдяки інноваційній діяльності в АПК. Для цього необхідно виділити такі напрямки як: удосконалення трудового потенціалу, якості продукції, модернізація структури зайнятості.

По-перше, формування трудового потенціалу відбувається у соціальному середовищі. Воно формує умови забезпечення якості та тривалості життя особи. Ми розглядаємо такі види потенціалу [3, с. 12-18]: особи (індивіда), сім'ї, суб'єкта господарювання, сільських територій відповідно до адміністративного поділу, галузі регіону, народногосподарської галузі – на рівні країни.

Нагадаємо, що якісні та кількісні характеристики населення залежать від освітніх, медичних, духовних, моральних, культурних, та безлічі інших чинників, що впливають на формування та розвиток особистості та її трудової активності. Для розвитку згаданих чинників необхідним є відповідне економічне забезпечення. Економічна основа необхідна насамперед для забезпечення економічних інтересів, відтворення життєдіяльності населення, забезпечення дітородної функції.

Удосконалення трудового потенціалу охоплює комплекс заходів його покращення, а саме: застосування інновацій в удосконаленні системи шкільного, професійно-технічного навчання та вищої освіти; у роботі науково-дослідних організацій; залучення інформаційних технологій для створення баз даних з інновацій та доступу до інформаційних систем, що дозволять ефективно поєднувати технічні можливості для подання цілком нової інформації про процеси та явища споживачам незалежно від місця їх розташування до джерел інформації. Інновації в трудовий потенціал можливі за допомогою розробки нововведень, а також покращення методики навчання із застосуванням інтерактивної дошки, комп'ютера та різних програм.

По-друге; в сучасних умовах спостерігаємо посилення залежності від хімічних речовин, що вони спричиняють ризики для здоров'я населення та шкоди навколишньому середовищу.

Забруднення, що знаходиться у повітряному, водному середовищі та ґрунтах різними шляхами потрапляє в організм людини. Недотримання санітарних норм, технологічних процесів в умовах промислового виробництва сировини та продукції харчування, його упакування, зберігання та транспортування стають джерелом зараження харчових продуктів шкідливими речовинами. Ризик надходження шкідливих речовин в організм людини збільшується при умові накладання різних шкідливих факторів один на один.

Продукти тваринного походження забруднюються різноманітними речовинами. Джерелом їхнього надходження, як правило, є різні кормові

добавки, лікарські і хімічні препарати, які використовують для підвищення продуктивності сільськогосподарських тварин, профілактики захворювань, стимулювання росту, відгодівлі тварин, підвищення продуктивних характеристик, збереження якості кормів. До них належать антибіотики, сульфаніламід, гормональні та інші препарати. Ці речовини, як правило, викликають у людини алергічні реакції. Такі препарати, як стрептоміцин і тетрациклін, у вагітних жінок спричиняють аномалії в розвитку ембріонів. Хлорамфенікол (левоміцетин) може викликати у чутливих людей токсикози, анемію, яка з великою ймовірністю може перерости у лейкемію.

Гормональні препарати та їхні аналоги (естрадіол, тестостерон, прогестерон, треноболоніацетат, ацетат мегестролу, ралгро та інші) використовуються для стимулювання м'ясної і молочної продуктивності худоби, несучості птиці, які можуть істотно порушувати гормональні процеси, спричинити тяжкі хвороби.

Значне місце серед забруднювачів належить токсичним метаболітам пліснявих грибків – мікотоксинам, які є реальною загрозою для здоров'я населення. Хронічні токсикози забрали життя багатьох тисяч людей.

Плісняві гриби мають велику видову різноманітність. Вони уражують рослини під час вегетації і розвиваються під час її зберігання. Потрапляючи в організм тварин з кормами, вони накопичуються у м'ясі і в більшості зберігаються в продуктах після технологічної обробки і консервування. Інтоксикація навіть в невеликих дозах спричиняє цироз і карциному печінки людини, а також генетичні ушкодження.

У 2010 році в Україні було зареєстровано 45 спалахів інфекційних захворювань, під час яких постраждало 841 особа, з них 403 дитини (47,9 %). В етіологічній структурі спалахів відмічаються спалахи сальмонельозу (15), ротавірусної інфекції (5), вірусного гепатиту А (3), шигельозу (1) та іншої етіології (17). Як правило, вони пов'язані з порушеннями санітарного законодавства у виробництві харчових продуктів, організації харчування в дитячих колективах.

Більшість спалахів, як і в минулі роки, поєднує вживання недоброякісних продуктів харчування та готових страв, приготованих в харчоблоках. Основними причинами спалахів є залучення до приготування страв випадкових осіб, які не обізнані з елементарними правилами особистої гігієни, а також недопустиме порушення технології приготування їжі, зберігання харчових продуктів в антисанітарних умовах, без належного температурного режиму. Факторами передачі інфекції найчастіше стають готові страви, молоко і молочні продукти, кондитерські вироби тривалого терміну зберігання, що призводить до накопичення збудників гострих кишкових інфекцій [4, с. 32].

Дослідження якості та безпечності харчування дозволяє стверджувати, що в порівнянні з попередніми роками спостерігається позитивна тенденція щодо кількості та якості продуктів харчування. Але,

незважаючи на такі показники, кількість споживання вітамінів та мікроелементів, що мають велике значення для забезпечення демографічної безпеки держави, є недостатньою. Потрібно звернути увагу на доступність продуктів харчування для всіх верств населення, забезпечення їх високої якості. Особливу увагу якості харчування потрібно скерувати на дітей та жінок, які годують дитину груддю та вагітних жінок. Необхідно також пропагувати збільшення кількості овочів та фруктів у раціоні харчування.

Для забезпечення кількості та якості продуктів харчування інноваційну діяльність необхідно скерувати на збільшення родючості землі, ріст урожайності сільськогосподарських культур та продуктивності сільськогосподарських тварин з одночасним зниженням застосування хімічних добавок.

По-третє: основою модернізації національної економіки є формування нової соціально-економічної структури населення, що ґрунтується на модернізованій системі зайнятості населення країни. Модернізація системи зайнятості населення країни повинна враховувати трансформацію ринку праці, що базуватиметься на розвитку пріоритетних виробництв.

Спостерігаємо значне зменшення чисельності зайнятого населення держави у сільському господарстві, мисливстві, лісовому господарстві, рибальстві та рибництві з 2785,7 тис. осіб у 2000 р. до 728,8 тис. осіб у 2011р. та промисловості з 4 474,2 тис. осіб у 2000 р. до 2 960,5. Натомість зайнятість збільшилась у фінансовій діяльності з 165,2 тис. осіб у 2000 р. до 338,6 тис. осіб у 2011 р. та операціях з нерухомістю, орендою, інжинірингом та наданням послуг підприємцям з 766,3 тис. осіб у 2000 р. до 899,4 тис. осіб у 2011 р. (рис 1).

Аналогічна ситуація спостерігається у зайнятості населення в Львівській області. Так зайнятість у сільському господарстві, мисливстві та пов'язаних з ними послугах зменшилась з 74979 осіб у 2000 р. до 8233 осіб у 2011 р., у лісовому господарстві з 8802 осіб у 2000р. до 3825 осіб у 2011р., у рибальстві, рибництві з 589 осіб у 2000 р. до 408 осіб у 2011р., у промисловості з 198652 осіб у 2000 р. до 125933 осіб у 2011р., у будівництві з 34220 осіб у 2000 р. до 25490 осіб у 2011 р. у діяльності транспорту та зв'язку з 62508 осіб у 2000 р. до 53789 осіб у 2011 р. [6].

Модернізація структури зайнятості в АПК повинна базуватися на удосконаленні технічного та технологічного потенціалу сільського господарства на основі застосування енерго- та ресурсо- зберігаючої техніки. Це в свою чергу дозволить збільшити продуктивність праці та ефективність сільськогосподарської діяльності. За допомогою масштабного проведення технологічної модернізації галузі можна буде побороти багато негативних факторів у АПК (знизиться рівень використання трудових і фінансових, природних ресурсів та збільшиться продуктивність праці).

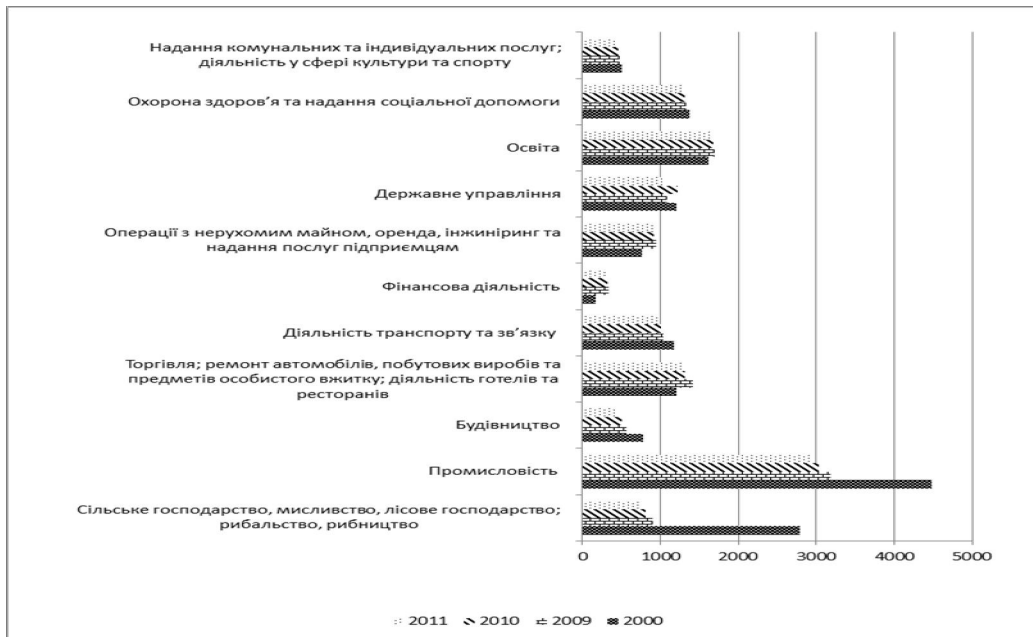

Рис. 1. Динаміка кількості найманих працівників за видами економічної діяльності України.

Джерело: власна розробка автора на основі [5, с.28].

Висновки. Для забезпечення демографічної безпеки необхідне впровадження інноваційної діяльності в АПК. Для активації якої потрібно комплексно застосовувати такі стимули як: економічні, соціальні, культурні, моральні, а також правові, політичні та управлінські.

Література

1. Хомин О.Й. Детермінанти демографічної безпеки в системі національної безпеки України / О.Й. Хомин // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна. Збірник наук. праць. – Львів, 2010. – Вип. 2. – С.15.
2. Хомин О.Й. Регулювання зайнятості в умовах модернізації національної економіки / О.Й. Хомин // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна: збірник наукових праць / гол. ред. М.М. Цимбалюк. – Львів: ЛьвДУВС, 2012. – Випуск 2. – С. 175.
3. Прока Н.И. Концептуальные основы формирования механизма управления человеческим капиталом в аграрном секторе экономики / Н.И. Прока // Экономика инновационных процессов в АПК. Вестник Орловского ГАУ – 2012. – № 6. – С.12-18.
4. Медико-демографічна ситуація та організація медичної допомоги населенню у 2010 році: підсумки діяльності системи охорони здоров'я та реалізація Програми економічних реформ на 2010-2014 роки

“Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава”. – К.: МОЗ України, 2011. – С. 32.

5. Праця України у 2011 році. Статистичний збірник. Державна служба статистики України. – К., 2012. – 343 с.

6. Праця у Львівській області у 2010 році. Статистичний збірник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lv.ukrstat.gov.ua/ukr/publ/2011/ZB182010Y11_1.pdf

Summary

Khomyn O., associate professor, Ph.D. in Economics
Lviv State University of Internal Affairs

INNOVATION IN AGRICULTURE IN THE PROVISION OF DEMOGRAPHIC SAFETY

The paper outlines the key areas of innovation activity of the agricultural sector in the demographic security assurance system. The author defines the preconditions of innovation development in agriculture, affecting the demographic security and suggests the complex of measures of innovation in the system of demographic security (improving labor potential, product quality, the structure of employment).

Key words: *demographic security, demographic risk, the demographic threat, innovative development, employment potential, product quality, upgrade the structure of employment, demographic security assurance system.*

Рецензент – к.е.н., доцент Колос Б.О.